

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΦΙΛΙΩ ΧΑΪΔΕΜΕΝΟΥ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ «ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ»
ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ - ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΑΣ

Η Μικρά Ασία, η κοιτίδα του ελληνικού πολιτισμού με την τεράστια ακμή που γνώρισε με το έργο του Ομήρου που γεννήθηκε στους τόπους της, με την επική και λυρική ποίηση που έδωσε υπόσταση σε ένα ανθρωποκεντρικό πολιτισμό και στηρίχθηκε στον Λόγο, με τα θεμελιώδη φιλοσοφικά ερωτήματα να τίθενται σε μια διαχρονική μετάβαση της σκέψης και της τέχνης σε μία διαρκή αναζήτηση, διατηρεί ένα ζωντανό διάλογο με το σήμερα.

Με τον Θαλή τον Μιλήσιο, έναν από τους επτά σοφούς της αρχαιότητας, ιδρυτή της Σχολής της Ιωνίας, της πρώτης φιλοσοφικής σχολής του κόσμου, και τον Ηρόδοτο, τον θεμελιωτή της επιστήμης της Ιστορίας με πατρίδα την Αλικαρνασσό, αυτός ο πολιτισμός διατρέχει τους αιώνες με οδηγό την γνώση.

Με τους πατέρες της Εκκλησίας στην Καππαδοκία αλλά και με την μετέπειτα συμβολή της Μικράς Ασίας στην θεμελίωση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, μια εποχή θαυμάτων στην τέχνη, στον λόγο, και τον πολιτισμό, στεφανώνεται από την λαμπρότητα του Ιωνικού ρυθμού. Ο Ιωνικός ρυθμός, δημιουργία των τεχνιτών της Ιωνίας και Αιολίας, εμφανίζεται από τις αρχές του 6ου π.Χ. αιώνα στα παράλια της Μικρασιατικής Ιωνίας, στα νησιά του Αιγαίου, και στην Αττική και επηρεάζει στοιχεία του Παρθενώνα, όπως και την εσωτερική πύλη της Ακρόπολης, τα Προπύλαια, αλλά και την μεταγενέστερη αρχιτεκτονική που χρησιμοποιεί ιωνικές στήλες. Στην Κλασική, την Αναγεννησιακή, και τη Νεοκλασική τέχνη αποδίδεται με λαμπρότητα ο ιωνικός ρυθμός, όπως στο Καπιτώλιο των ΗΠΑ.

Σήμερα, ο νους και το βλέμμα στρέφονται στα μουσειακά εκθέματα του Μουσείου για να ανταποκριθούν στην μετάβαση από την ιστορική μνήμη του ξεριζωμού και τις «αλησμόντες πατρίδες» στον αναγκαίο αναστοχασμό αυτής της βαθιάς τομής στην σύγχρονη ιστορία μας, ως μια αδιάλειπτη μαρτυρία για τον χρόνο και τους πρόσφυγες που έφτασαν στον Ελλαδικό χώρο, μεταφέροντας τις δικές τους ιστορίες, τα δικά τους ήθη και έθιμα.

Εδώ, στο Μουσείο Μικρασιατικού Ελληνισμού «Φιλιώ Χαιδεμένου», ανάμεσα στην ζωντανή προφορική μαρτυρία της ίδιας της μεγάλης εμπνεύστριας και οδηγού αυτού του μοναδικού έργου, θα ανασυνθέσουμε τις ευγενικές προσφορές των Μικρασιατών προσφύγων με την δύναμη της δικής μας σκέψης ως τιμή, και σεβασμό. Το έργο αυτό, είναι μια δέσμευση ότι, η μνήμη αυτή θα γίνει μέρος μιας παντοτινής αφήγησης, που θα αναβαθμιστεί σε καθολικής σημασίας ιστορικό και πολιτιστικό αγαθό, εμπλουτισμένη με την αξιοποίηση των μουσειακών τεκμηρίων.

Η μελέτη, η καταγραφή, και η αποτύπωση σημαντικών ιστορικών περιόδων, όπως είναι η περίπτωση του ελληνισμού της Μικράς Ασίας, στα τέλη του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ου αιώνα, σήμερα, σε μια κρίσιμη στιγμή για την σύγχρονη ιστορία του ελληνισμού, αποχτά μια διαγενεακή διάσταση σημαντικής αναφοράς και κρίσιμης επιστημονικής πράξης για τον ελληνισμό και την ιστορία του.

Η ιστορική μελέτη, ως μία νέα τέχνη αφήγησης, που θα εμπνέει το κοινό, και θα δημιουργεί την βάση μιας ευρύτερης κοινωνικής αναγνώρισης, των πλούσιων φυσικών και ανθρώπινων πηγών στη διαμόρφωση μιας ιστορικής εποχής, απαιτεί να δημιουργηθεί ένας άξονας ανάπτυξης γύρω από τις αρχειακές πηγές και από τις εκθέσεις του πρωτογενούς υλικού.

Έτσι, το χτίσιμο μιας σύγχρονης παρουσίας που θα συμπυκνώνει την τεχνολογική-ψηφιακή αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, επαναπροσδιορίζοντας την μέσα σε σύγχρονους εκπαιδευτικούς, πολιτιστικούς και οικονομικούς δρόμους θα λειτουργήσει δυναμικά έτσι ώστε, οι παραδοσιακές τεχνικές να συμπεριληφθούν στο σύγχρονο κοινωνικό, εκπαιδευτικό και οικονομικό περιβάλλον.

Η νέα αυτοδιοικητική αρχή και η διοίκηση του Μουσείου, δεσμεύονται ότι, θα υλοποιήσουν αυτό το έργο και θα το παραδώσουν στους πολίτες ώστε, «η πατρίδα των αιμάτων και των τραυμάτων», όπως χαρακτήρισε ο Κωστής Παλαμάς την Μικρά Ασία, να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ταυτότητας κάθε Έλληνα.

Ο Δήμαρχος Ν.Φιλαδέλφειας Ν.Χαλκιδόνας
και Πρόεδρος του ΔΣ του ΠΠΙΕΔ
Ιωάννης Τομπούλογλου

Μουσείο Μικρασιατικού Ελληνισμού

«Φιλιώ Χαϊδεμένου»

Η Φιλιώ Χαϊδεμένου γεννήθηκε στις 28 Οκτωβρίου 1899 στα Βουρλά της Μικράς Ασίας, κοντά στη Σμύρνη. Βίωσε τη Μικρασιατική Καταστροφή και εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα. Όμως δεν ξέχασε τον τόπο της και ορκίστηκε να κάνει κάτι για να μην ξεχαστεί ποτέ η Μικρά Ασία, ο ελληνισμός της και ο ιδιαίτερος πολιτισμός της.

Συμμετείχε ενεργά σε προσφυγικά σωματεία και παράλληλα, από τις αρχές της δεκαετίας του '90, άρχισε να συλλέγει, με προσωπικό κόπο, κειμήλια με σκοπό την ίδρυση Μουσείου Μικρασιατικού Ελληνισμού.

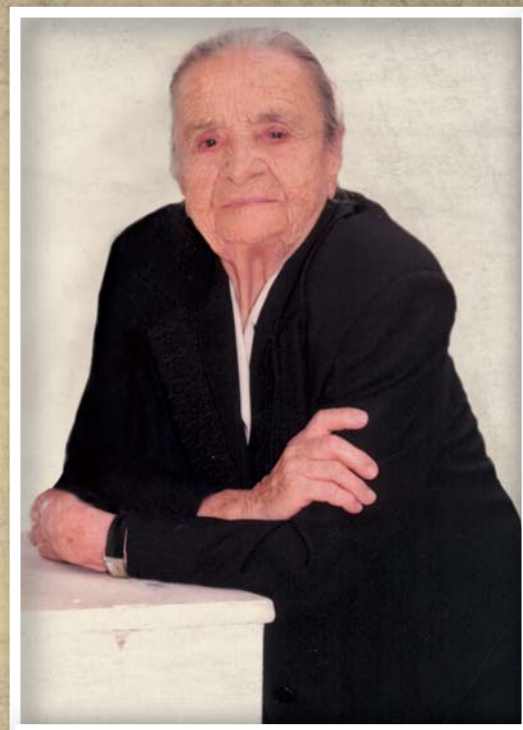
Η έκθεση στεγάζεται μέχρι το 1999 στο κτίριο του Παλιού Δημαρχείου, το οποίο όμως πληττεται από το σεισμό. Τα εκθέματα μένουν αποθηκευμένα μέχρι το 2002, όταν και μεταφέρονται στο κτίριο του Παγκόσμιου Πολιτιστικού Ιδρύματος Ελληνισμού της Διασποράς (Π.Π.Ι.Ε.Δ.) «Ανδρέας Παπανδρέου».

Όμως η Φιλιώ Χαϊδεμένου δεν επαναπαύεται. Επισκέπτεται προσωπικά τον πρωθυπουργό, και τότε υπουργό Πολιτισμού, Κώστα Καραμανλή και τον παρακαλεί να κάνει τις απαραίτητες ενέργειες, έτσι ώστε η απλή έκθεση κειμηλίων, που ήδη υπήρχε, να αποκτήσει τη μορφή μουσείου, σύμφωνα με τις αρχές της μουσειολογίας.

Ο πρωθυπουργός εκπληρώνει την επιθυμία της και το 2005 το Υπουργείο Πολιτισμού (Διεύθυνση Νέοτερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς), σε συνεργασία με το Δήμο Νέας Φιλαδέλφειας, αναλαμβάνει την αναδιαμόρφωση του χώρου και την επανέκθεση των κειμηλίων.

Το Μουσείο Μικρασιατικού Ελληνισμού «Φιλιώ Χαϊδεμένου», με τη νέα του μορφή, εγκαινιάζεται από τον πρωθυπουργό στις 2 Απριλίου 2007.

Η Φιλιώ Χαϊδεμένου «αναπαύθηκε» στις 4 Ιουνίου 2007, σε ηλικία 108 ετών, έχοντας δει το όνειρό της για το Μουσείο Μικρασιατικού Ελληνισμού να γίνεται πραγματικότητα.

Διοικητικό Συμβούλιο Π.Π.Ι.Ε.Δ.

Τακτικά Μέλη:

Ιωάννης Τομπούλογλου, Δήμαρχος και Πρόεδρος Δ.Σ.
Κωνσταντίνος Τομπούλογλου, Αντιπρόεδρος Δ.Σ.

Αλέξανδρος Γούλας, Ηλίας Τάφας, Βλάσσης Σταθούλιας, Χαράλαμπος Τσούλας, Ειρήνη Ζαλμά, Ελπίδα Παπαδοπούλου, Ελένη Κανατά, Ελένη Κεκροπούλου, Λευκοθέα Στεργίου.

Αναπληρωματικά Μέλη:

Ευαγγελία Γεωργίου, Ιωάννης Πρατσής, Μιχαήλ Κουτσάκης, Ελένη Σπαθάρη, Παναγιώτης Θεοδωρίδης, Μαρλέν Σβέρκου, Μαρία Χατζηδάκη, Αικατερίνη Γιαζιτζή.

Το χρονικό της εκστρατείας και της Καταστροφής

2 Μαΐου 1919 Τα πρώτα τμήματα του ελληνικού στρατού αποβιβάζονται στη Σμύρνη.

8 Μαΐου 1919 Φτάνει στη Σμύρνη ως Ύπατος Αρμοστής της Ελλάδας ο Αριστείδης Στεργιάδης.

10 Ιουλίου 1919 Συγκαλείται από τον Κεμάλ συνέδριο όσων δυνάμεων αντιτίθενται στην κατοχή τμημάτων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

28 Ιουλίου 1920 Υπογράφεται η Συνθήκη των Σεβρών.

1 Νοεμβρίου 1920 Εκλογές και ήττα του Βενιζέλου.

22 Νοεμβρίου 1920 Διενεργείται δημοψήφισμα με το οποίο υπερψηφίζεται η επιστροφή του Κωνσταντίνου στην Ελλάδα. Ο Κεμάλ δηλώνει πως δεν αναγνωρίζει την κυβέρνηση της Κωνσταντινούπολης.

27 Φεβρουαρίου 1921 Η λήξη της Συνδιάσκεψης του Λονδίνου βρίσκει Γάλλους και Ιταλούς να έχουν συνάψει μυστικές συμφωνίες με τους Τούρκους. Λίγο αργότερα το ίδιο κάνουν και οι Σοβιετικοί.

10 Μαρτίου 1921 Ξεκινάει η προέλαση του ελληνικού στρατού στα ενδότερα της Μικράς Ασίας.

6 Αυγούστου 1921 Μετά από αιματηρές μάχες, ο ελληνικός στρατός διαβαίνει τον Σαγγάριο. Οι κεμαλικές δυνάμεις αντιστέκονται σθεναρά.

1 Δεκεμβρίου 1921 Απορρίπτονται εισηγήσεις επιφανών Μικρασιατών για την δημιουργία αυτόνομου μικρασιατικού κράτους.

Φεβρουάριος 1922 Κυβερνητικοί κύκλοι συζητούν το ενδεχόμενο εκκένωσης της Μικράς Ασίας από τον ελληνικό στρατό.

Μάρτιος 1922 Ειρηνευτικό σχέδιο των Βρετανών αποτυγχάνει.

10 Ιουλίου 1922 Σχεδιάζεται από την ελληνική στρατιωτική και πολιτική ηγεσία η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης.

15 Ιουλίου 1922 Κυρύσσεται η αυτονομία της Σμύρνης (Αυτόνομος Ιωνική Πολιτεία).

13 Αυγούστου 1922 Αρχίζει η μεγάλη τουρκική αντεπίθεση.

14 Αυγούστου 1922 Το Β' και Γ' Σώμα Στρατού υποχωρούν.

18 Αυγούστου 1922 Διαρρέει η απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης για εκκένωση της Μικράς Ασίας.

19 Αυγούστου 1922 Ελληνικές μονάδες αρχίζουν να παραδίδονται στον τουρκικό στρατό.

20 Αυγούστου 1922 Ο υποστράτηγος Ν. Τρικούπης (Α' Σώμα Στρατού) και 4.000 άνδρες συλλαμβάνονται αιχμάλωτοι.

24 Αυγούστου 1922 Προκρίνεται η δημιουργία γραμμής άμυνας για την υπεράσπιση της ενδοχώρας της Σμύρνης. Είναι πλέον αργά.

25 Αυγούστου 1922 Αρχίζει η φυγή των Ελλήνων της Σμύρνης, αλλά και πληθυσμών που ακολουθούν την υποχώρηση του ελληνικού στρατού.

26 Αυγούστου 1922 Εκδίδεται η επίσημη διαταγή για την αποχώρηση του ελληνικού στρατού από τη Σμύρνη.

27 Αυγούστου 1922 Ο τουρκικός στρατός μπαίνει στη Σμύρνη.

28 Αυγούστου 1922 Η αρμενική συνοικία της Σμύρνης παραδίδεται στη λεηλασία. Ακολουθούν εκτεταμένες ωμότητες σε βάρος των Ελλήνων της Πόλης.

31 Αυγούστου 1922 Η ΧΙ μεραρχία παραδίδεται στους Τούρκους. Η Σμύρνη πυρπολείται.

28 Σεπτεμβρίου 1922 Ανακωχή των Μουδανιών.

30 Ιανουαρίου 1923 Υπογράφεται η Ειδική Σύμβαση για την Ανταλλαγή των Χριστιανών της Τουρκίας με τους Μουσουλμάνους της Ελλάδας.

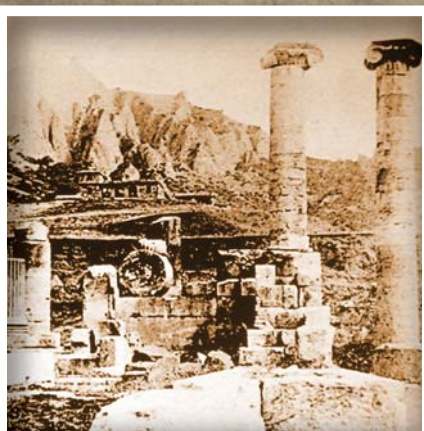
11 Ιουλίου 1923 Υπογράφεται η Συνθήκη της Λοζάνης.

Εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητές
με σκοπό την ολιστική προσέγγιση
του μικρασιατικού πολιτισμού
μέσω πολλαπλών ερεθισμάτων και
βιωματικών δραστηριοτήτων

Οργανωμένες ξεναγήσεις στο Μουσείο

Σταυροδρόμι των πολιτισμών

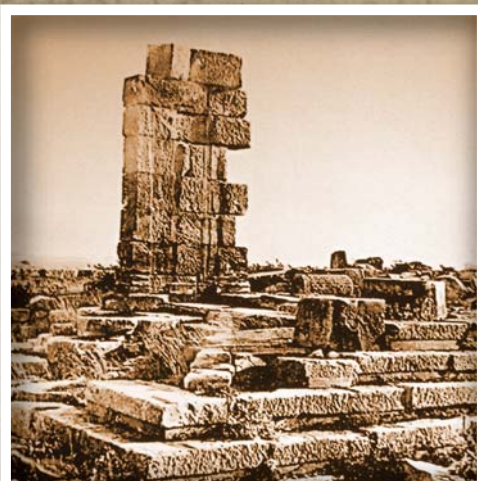
Σάρδεις, αρχαίος ναός

Μάρμαρη, αρχαίοι τάφοι

Αγιάζ - Ιν, Βυζαντινή εκκλησία

Πρίννη, ναός της Αθηνάς

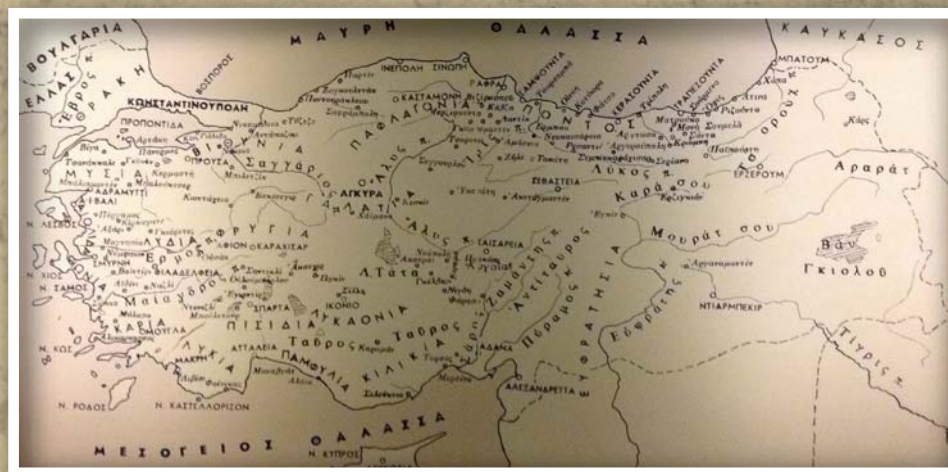
Η Μικρά Ασία υπήρξε από την αρχαιότητα σταυροδρόμι πολιτισμών. Από τον 9ο έως τον 6ο αιώνα π.Χ. Ίωνες, Αιολείς και Δωριείς φθάνουν στις μικρασιατικές ακτές. Έκτοτε και μέχρι τη ρωμαιοκρατία η Μικρά Ασία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του ελληνισμού.

Στα Βυζαντινά χρόνια η Μικρά Ασία αποτελεί από άποψη οικονομική και γεωπολιτική τη σημαντικότερη περιφέρεια του Βυζαντίου.

Η διάδοση του ισλαμισμού ως τον 15ο αιώνα συντελεί στην αποσύνθεση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Στα δυτικά όμως παράλια και στον Πόντο συμπαγείς πληθυσμοί διατηρούν ζωντανό τον ελληνικό τους χαρακτήρα. Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία χριστιανοί καταλαμβάνουν σημαντικές θέσεις στη διοίκηση, ενώ συγκεντρώνουν και οικονομική δύναμη.

Στις τελευταίες δεκαετίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ο ελληνισμός ενισχύει ποικιλοτρόπως τη θέση του. Με τη διάδοση της εκπαίδευσης διαχέεται η ελληνική εθνική ιδεολογία. Παράλληλα ενισχύεται και η τουρκική εθνική ιδεολογία, που επιδιώκει τον εκτουρκισμό της αυτοκρατορίας. Οι εκτεταμένες διώξεις σε βάρος Αρμενίων και Ελλήνων, καθώς και το αίτημα της αυτοδιάθεσης των εθνοτήτων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οδηγούν σε σύγκρουση.

Το Μάιο του 1919, μετά την ανακωχή του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, ο ελληνικός στρατός καταλαμβάνει την ευρύτερη περιοχή της Σμύρνης. Η διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που προβλέπει η Συνθήκη των Σεβρών (1920) ενισχύει το τουρκικό εθνικό κίνημα. Ο Μουσταφά Κεμάλ αναδεικνύεται σε ηγετική μορφή του. Η κατάρρευση του μετώπου οδηγεί στην Έξοδο χιλιάδες Μικρασιάτες. Ακολουθεί η ανταλλαγή πληθυσμών, συνέπεια της Συνθήκης της Λοζάνης (1923). Με εξαίρεση τους ελληνικούς πληθυσμούς της Πόλης, της Ίμβρου και της Τενέδου, ο ελληνισμός της Ανατολής από το 1924 είναι παρελθόν.

Χάρτης της Μικράς Ασίας

Σμύρνη, άποψη του λιμανιού

Η εκπαίδευση

Σμύρνη, το Ομήρειον

Τραπεζούντα, μαθήτριες Γυμνασίου

Από τον 15ο αιώνα το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως ήταν υπεύθυνο για την εκπαίδευση των ορθόδοξων χριστιανικών πληθυσμών. Τα σχολεία που υπήρχαν τότε απευθύνονταν στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα.

Η ομοιογένεια των ελληνικών πληθυσμών της Μικράς Ασίας δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Μολονότι οι εξελίξεις επέβαλαν τον ισοπεδωτικό χαρακτηρισμό «πρόσφυγες», υπήρχαν γλωσσικές και πολιτισμικές διαφορές ανάμεσα στους πληθυσμούς που έφτασαν στον ελλαδικό χώρο.

Κυρίως στα ενδότερα της Μικράς Ασίας, στην Καππαδοκία, υπήρχαν χριστιανικοί πληθυσμοί που δεν μιλούσαν την ελληνική γλώσσα. Στο γραπτό λόγο υιοθέτησαν το ελληνικό αλφάβητο. Τα κείμενα στην οθωμανική τουρκική γλώσσα που είναι τυπωμένα με ελληνικούς χαρακτήρες ονομάζονται καραμανλίδικα.

Παραμένουν αδιευκρίνιστες οι συνθήκες που οδήγησαν τους χριστιανικούς πληθυσμούς της Καππαδοκίας στην τουρκοφώνηση. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η επέκταση του σχολικού δικτύου τον 19ο αι. συντέλεσε στη διάδοση της ελληνικής εθνικής ιδεολογίας στην περιοχή.

Οι καραμανλίδικες εκδόσεις χρονικά καλύπτουν την περίοδο από τις αρχές του 18ου αι. έως τις τρεις πρώτες δεκαετίες του 20ου αι. Ανέρχονται σε περίπου 750 τίτλους, χωρίς να υπολογίζεται ο μεγάλος αριθμός χειρογράφων. Πρόκειται για εκκλησιαστικά βιβλία, καθώς και για βιβλία γεωγραφίας, εκλαϊκευμένης ιατρικής, λογοτεχνίας, λεξικά, γραμματικές,

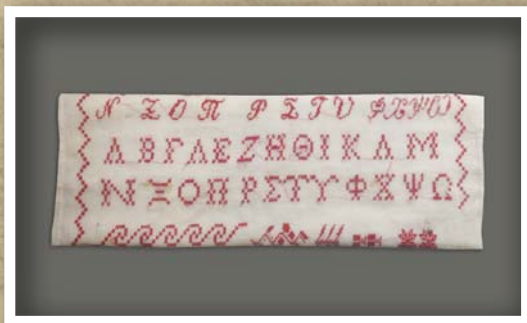
μουσικές ανθολογίες, λαϊκές φυλλάδες και σχολικά εγχειρίδια.

Προσπάθειες για επέκταση της εκπαίδευσης σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα γίνονται συστηματικά μετά από τις οθωμανικές μεταρρυθμίσεις των μέσων του 19ου αιώνα. Φορείς του ανανεωτικού πνεύματος είναι οι νέες κοινωνικές τάξεις, οι ορθόδοξοι έμποροι και οι επαγγελματίες. Σχεδόν κάθε κοινότητα αποκτά ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα, για τη στοιχειώδη έστω εκπαίδευση. Την ευθύνη της λειτουργίας των σχολείων έχουν η δημογεροντία και οι εφοροεπιτροπές, ενώ την εποπτεία τους οι κατά τόπους μητροπόλεις, και κατ' επέκτασιν το Πατριαρχείο.

Ένας άλλος σημαντικός, και συχνά ανταγωνιστικός προς το Πατριαρχείο, θεσμός εκπαιδευτικής πολιτικής είναι οι σύλλογοι και τα σωματεία. Από το 1828 μέχρι το 1921 καταγράφονται 150 φιλεκπαιδευτικοί σύλλογοι και αδελφότητες. Ο ρόλος τους στην οργάνωση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων των κοινοτήτων είναι καθοριστικός. Σημαντικότερος είναι ο Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως, που ιδρύεται το 1861. Στη Μικρά Ασία λειτουργούσαν εκπαιδευτήρια με διεθνή φήμη και πρωτοποριακά προγράμματα. Τέτοια ιδρύματα, εκτός από την Κωνσταντινούπολη, υπήρχαν στη Σμύρνη, στην Τραπεζούντα και σχεδόν σε όλες τις πόλεις με ακμαίο ελληνισμό.

Η επέκταση της ελληνικής εκπαίδευσης συνέβαλε στην ομογενοποίηση των ορθόδοξων πληθυσμών, ενισχύοντας την ελληνική ταυτότητα.

Τόνισε τη σημασία της κοινής θρησκείας, διέδωσε την ελληνική γλώσσα και πρόβαλε την ιδέα του κοινού ιστορικού παρελθόντος.

Κέντημα μαθήτριας με την αλφαβήτα (μαρκοπάνι)

Με κοντυλοφόρους, πινάκια και πολλά όνειρα...

Στις αρχές του 19ου αιώνα, ο θεσμός της εκπαίδευσης παρουσιάζει μια ιδιαίτερη δυναμική και μια σημαντική ανάπτυξη στη Σμύρνη.

Οι μαθητές, χρησιμοποιώντας μαύρες πλάκες, τα λεγόμενα πινάκια και κοντυλοφόρους, μάθαιναν γραμματική, μαθηματικά, αρχαία ελληνικά και αποκτούσαν τέλεια γνώση της ελληνικής γλώσσας, προσόν απαραίτητο για την ένταξη τους στην εθνική κοινότητα.

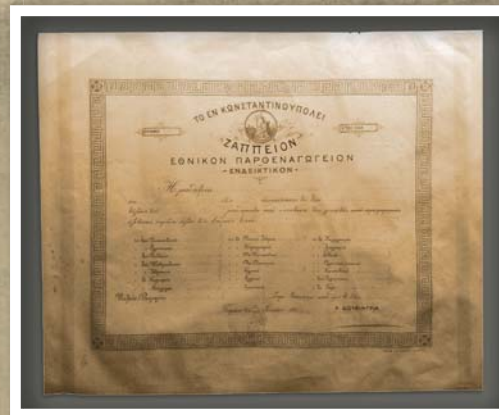
Στις αρχές του 20ου αιώνα στη Σμύρνη υπήρχαν 94 ελληνικά σχολεία όπου φοιτούσαν 14.000 μαθητές.

Κορυφαία στιγμή της πνευματικής και πολιτιστικής προσπάθειας, για την προαγωγή και ενίσχυση των ελληνικών γραμμάτων, ήταν η ίδρυση του Ελληνικού Πανεπιστημίου στη Σμύρνη, που όμως δεν ολοκληρώθηκε ποτέ.

Λίγο πριν αρχίσει η λειτουργία του, η καταστροφή του 1922 ανέστειλε το εκπαιδευτικό έργο του. Ήταν το κύκνειο άσμα των ασυναγώνιστων σε σφρίγος και ζωτικότητα Σμυρναίων.

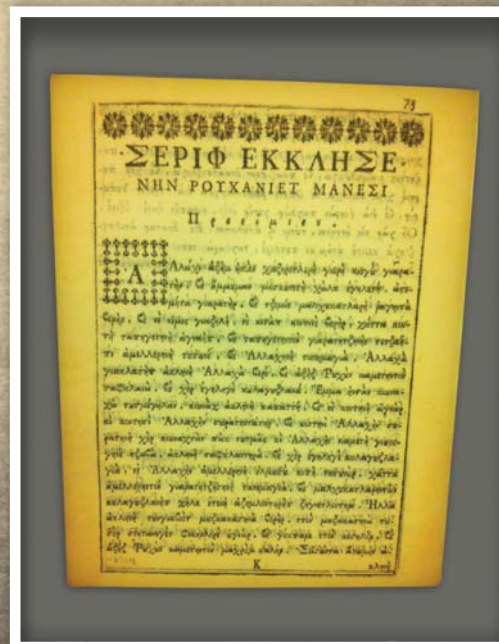
Σχολικό τετράδιο ραπτικής

Ενδεικτικό της Δ' τάξης της Μαρίας Αθανασιάδου, μαθήτριας του Ζήππειου Παρθεναγωγίου Κων/πόλεως (1914)

"...Παρότι είμαστε Ρωμιοί, αγνοούμε τη γλώσσα μας, μιλάμε τουρκικά. Δεν γράφουμε, ούτε διαβάζουμε τουρκικά, ούτε μιλάμε ρωμέικα. Έτσι, έχουμε έναν τρόπο σύνθετο: Το αλφάβητό μας είναι ελληνικό, όμως εκφραζόμαστε στα τουρκικά..."

(Ιορδάνης Λιμνίδης, στο Ιωάννης Κυριακίδης, *Καισαρεία Μητροπολιτερί βε μααλουματή μουτενεββιά* [Μητροπολίτες Καισαρείας και σχετικές πληροφορίες], Κωνσταντινούπολη 1896, σ. 149-150).

Οι φορεσιές

Ο Θεοχάρης Σταυριανός από τη Σινασσό

Γυναίκες από τον Πόρο Καππαδοκίας

Γυναίκες από την Κρώμνη του Πόντου

Στη Σμύρνη, οι φορεσιές των Ελλήνων συνδύαζαν στοιχεία αρχαιοελληνικά, ρωμαϊκά και βυζαντινά με ανατολίτικες και δυτικές επιρροές.

Η κοινωνική θέση και η οικονομική κατάσταση ήταν αυτές που καθόριζαν αυστηρά την ενδυμασία, κυρίως, των γυναικών της Σμύρνης. Το ένδυμα σηματοδοτούσε τη διάκριση των κοινωνικών τάξεων.

Τα ενδύματα της ανώτερης κοινωνικής τάξης χαρακτήριζαν οι ακριβές πρώτες ύλες, το μετάξι, η βαφή από πορφύρα, οι χρυσοκλωστές, αργυροκλωστές και τα πλούσια διακοσμημένα υφάσματα. Σημπληρωματικά εξαρτήματα της ενδυμασίας τους ήταν το χρυσοκέντητο «αντερί», με ζωνάρι στη μέση ή χρυσοστόλιστη ζώνη. Στο κεφάλι φορούσαν «τεπελίχ», το οποίο ήταν κεντημένο με φλουριά. Οι λαϊκές τάξεις της Σμύρνης περιορίζονταν σε μονόχρωμα ή απλά διακοσμημένα ενδύματα που έφτιαχναν συνήθως στο σπίτι.

Η καθημερινή ενδυμασία των γυναικών ήταν απλή. Φορούσαν από μέσα τα μισοφόρια και από πάνω τα ζιπουνάκια. Από τη μέση και κάτω ντύνονταν με φαρδιά και μακριά φουστάνια ή φορούσαν σαλβάρια.

Σε πολλές περιοχές της Καππαδοκίας οι γυναίκες πάνω από τα εσώρουχα φορούσαν μακρύ βαμβακερό πουκάμισο κεντημένο με μπιμπιλίες στον λαιμό και τα μανίκια. Πάνω από το πουκάμισο φορούσαν το αντερί, μακρύ ριγωτό φόρεμα. Πάνω από το αντερί φορούσαν αμάνικο χρυσοκέντητο γιλέκο. Η τσοχά είχε το ίδιο κόψιμο με το αντερί και ήταν ανοιχτή στο μπροστινό μέρος. Είναι εξωτερικός επενδυτής και αποτελεί το χαρακτηριστικό ένδυμα της επίσημης γυναικείας καππαδοκικής φορεσιάς.

Η πλάτη, η λαιμόκοψη, τα μανίκια και ο ποδόγυρος της τσοχάς κεντιόνταν με μεταξωτό κορδονέτο. Στη μέση φοριόταν πολύχρωμο υφαντό ή μεταξωτό ζωνάρι και ποδιά. Από πάνω στερεωνόταν τσόχινη ποδιά. Στο κεφάλι στερέωναν φεσάκι, το οποίο κάλυπταν με σταμπωτό μαντίλι. Εκτός από τις δικές τους πλεξούδες, οι γυναίκες στερέωναν, πλέκοντας τες στα μαλλιά τους, έως και σαράντα πλεξούδες από μαλλί ή κορδονέτο, μαύρο ή καφέ, στολισμένες με ασημένια ή χρυσά νομίσματα.

Στην επαρχία, στα χωριά και τις κωμοπόλεις, οι άντρες φορούσαν βράκα, σαλβάρι ή, το χειμώνα, ποτούρι, από ένα είδος μάλλινου υφάσματος, το σαγιάκι, το οποίο στερέωναν με υπόλευκο μάλλινο ζωνάρι, μακριές μάλλινες κάλτσες, περικνημίδες κεντητές και χοντρά παπούτσια, τις κουντούρες. Κατάσαρκα φορούσαν πουκαμίσια λινή, βαμβακερή ή πλεκτή μάλλινη το χειμώνα. Τσόχινο γιλέκο σε διάφορα σχήματα, κεντημένο με κορδονέτο συμπλήρωνε τη φορεσιά. Στα πολλά κρύα φορούσαν ζακέτα, την πατατούκα, από χοντρό μάλλινο ύφασμα, τον αμπά.

Ο Μιχαήλ Καραπαναγιώτης - Σαμιώτης
από τα Βούρλα

Αντρικό καπέλο από αστρακάν.

Ανήκε στον πατέρα της
Ελένης Πυρλίδου - Σχίζα από την
Καيسάρεια

Αντρικό γιλέκο του
Θεόδωρου Κούρτη
από τα Βούρλα

Παραδοσκούλα

Ζωνάρι (κιμέρι) του Ιωάννη Κυριακίδη

Κεντημένη περικνημίδα (τουζλούκι)

Τα σταμπωτά μαντίλια και το «μπουντουάρ»

Η τεχνική του σταμπωτού αναπτύχθηκε στα φημισμένα εργαστήρια του Βοσπόρου ήδη από τον 17ο αιώνα. Ρωμιές και Αρμένισσες εργάζονταν κάτω από πολύ σκληρές συνθήκες σε αυτά ως φθηνά εργατικά χέρια. Επίσης, δούλευαν φασόν στα σπίτια, ζωγραφίζοντας με πινέλα τα σχέδια ή τυπώνοντας τα χρώματα των μοτίβων.

Η σταμπωτή μαντίλα είναι γνωστή και ως γιασμάς, τσεμπέρι, γεμενί, καλεμκέρι και φακιόλι. Αποτελούσε τον βασικό κεφαλόδεσμο της καθημερινής και επίσημης φορεσιάς, τόσο στον αγροτικό χώρο όσο και στα λαϊκά στρώματα των αστικών κέντρων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Σταμπωτές μαντίλες τυλίγονταν και γύρω από αντρικά ζωνάρια και φέσια.

Ιδιαίτερη περίπτωση σταμπωτών ήταν οι μποχτσάδες με οικογενειακό μονόγραμμα για τις προίκες των εύπορων χριστιανών. Επίσης, διακριτική κατηγορία ήταν οι μαντίλες της κοκόνας, με γυναικείες φιγούρες. Η παραγωγή τους σταμάτησε μετά το 1924, δεδομένου ότι απευθύνονταν στις χριστιανές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι μουσουλμάνες, λόγω θρησκευτικών περιορισμών, χρησιμοποιούσαν μαντίλες που δεν ήταν κοσμημένες με ανθρωπίνες φιγούρες.

Το «μπουντουάρ» της Μικρασιάτισσας

Στη Μικρά Ασία, οι γυναίκες αξιοποιούσαν με τον καλύτερο τρόπο τα βότανα, τα άγρια αυτοφυή φυτά και τα λαχανικά. Με το απόσταγμα των λουλουδιών, των φύλλων και των σπόρων, έφτιαχναν αιθέρια έλαια και αξιοποιούσαν τις ευεργετικές τους ιδιότητες, χρησιμοποιώντας τα και ως καλλυντικά. Η αστική τάξη, βέβαια της Σμύρνης, προμηθευόταν τα καλλυντικά και τα αρώματα από τις αγορές της Ευρώπης και ιδιαίτερα του Παρισιού.

Τάση για πολυτέλεια

Η αργυροχρυσοχοΐα είχε μεγάλη παράδοση στη Μικρά Ασία. Σημαντική εποχή στην ιστορία του ελληνικού κοσμήματος είναι η ελληνιστική, που κάλυπτε την περίοδο από τα χρόνια του Μεγάλου Αλεξάνδρου μέχρι την ίδρυση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Στη μέση της ελληνιστικής περιόδου (270-150 π.Χ.) τα κέντρα του πολιτισμού μεταφέρονται στην Ανατολή, στα νέα ελληνιστικά βασίλεια. Φημισμένα κέντρα αργυροχρυσοχοΐας της εποχής ήταν η Κωνσταντινούπολη καθώς και η Σαφράμπολη στον Πόντο.

Κοσμήματα αντρικά και κυρίως γυναικεία (τεπελίκια, περιλαίμια, πόρπες, ζώνες, καρφίτσες, σκουλαρίκια κ.α.), διακοσμητικά αντικείμενα, δίσκοι, ταμπακέρες, θήκες καλλυντικών κ.ά, υπήρχαν άφθονα στις αγορές της Σμύρνης και ήταν ιδιαίτερα αγαπητά στις Σμυρνιές. Τα πιο διαδεδομένα κοσμήματα ήταν τα πεντόλιρα, τα φλουριά, τα κωνσταντινάτα και οι λίρες.

Κασετίνα τουαλέτας

Η Βηθλεέμ Αποστολίδου με τον μικρό Σταύρο Ξενίδη από το Ανδρονίκιο

Παντόφλες κεντημένες

Φούντες φεσιού γυναικείων φορεσιών της Καππαδοκίας

Η προίκα

«Ένα μαγγάλι, ένα σινί, τρεις ταβάδες, τέσσερις τεντζερέδες...»

«Πεσκήρια, τραπεχομάνδηλα, πετσέται λιναί και διάφορα εργόχειρα...»

Η προίκα ή μποχτσαλίκι ή τα προικιά αποτελούνταν από λευκά είδη, είδη ιματισμού, οικιακά σκεύη και κοσμήματα. Με τη γέννηση των κοριτσιών οι μάνες άρχιζαν να προετοιμάζουν τα προικιά τους. Στην προετοιμασία βοηθούσαν και οι ίδιες οι κοπέλες μετά τα δεκατρία τους. Προετοιμάζοντας την προίκα τους, οι γυναίκες μυούνταν στη νοικοκυροσύνη.

Πίσω από τα αξιοθαύμαστα μικρασιατικά εργόχειρα κρυβόταν ο σιωπηλός κόσμος των γυναικών. Ένας κόσμος σκληρής εργασίας και άτεγκτης ιεραρχίας, στην οποία η γυναίκα και ιδιαίτερα η νέα νύφη καταλάμβανε τη χαμηλότερη θέση. Εκτός από τα προικιά, συχνά η νύφη έπαιρνε από την οικογένειά της ως προίκα και ακίνητη περιουσία ή μετρητά. Σε ορισμένες περιοχές της Μικράς Ασίας, κυρίως στην Καππαδοκία, διαδεδομένος ήταν ο θεσμός της εξαγοράς της νύφης. Σύμφωνα με αυτό τον τύπο της γαμήλιας ανταλλαγής, η οικογένεια του γαμπρού κατέβαλλε ένα προσυμφωνημένο ποσό στην οικογένεια της νύφης.

Η νύφη εντασσόταν στην αυστηρή ιεραρχία της νέας της οικογένειας, που θεμέλιό της ήταν ο απόλυτος σεβασμός στην ιεραρχία του φύλου και της ηλικίας. Οι νεόνυμφες, συχνά με καλυμμένο το πρόσωπο, για μεγάλο διάστημα μετά το γάμο τους, δεν απεύθυναν καν το λόγο στους γονείς του άνδρα τους.

Η παρουσία της γυναίκας σε δημόσιους χώρους ήταν περιορισμένη. Εξαίρεση αποτελούσαν η εκκλησία και το δημόσιο λουτρό, το χαμάμ. Τα λουτρά ήταν κατά κύριο λόγο χώρος γυναικείας συναναστροφής και διασκέδασης. Μία φορά την εβδομάδα όλες οι γυναίκες της οικογένειας συνήθιζαν να πηγαίνουν στο χαμάμ. Μαζί τους, εκτός από τα λουτρικά, έπαιρναν και φαγητά, γλυκά και αναψυκτικά. Σημαντική είναι «η ημέρα του λουτρού» πριν από το γάμο. Η νύφη καλούσε φίλες και συγγενείς να τη συνοδεύσουν στο χαμάμ. Ο γαμπρός προσέφερε τη χένα και τα λουτρικά.

Νυφικά φορέματα

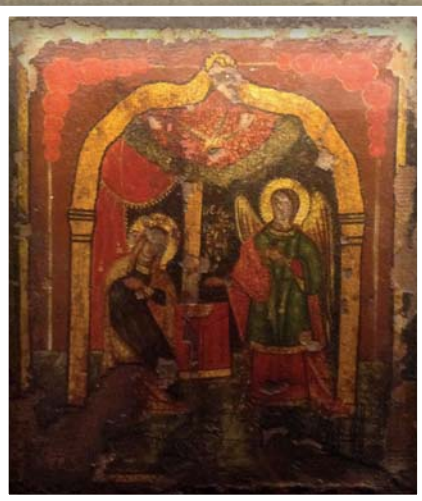
Το φόρεμα της νύφης ήταν συνήθως ένα παραδοσιακό αντερί από σατέν ή μπροκάρ μεταξωτό, με κάθετες ρίγες και ανθάκια, σε διάφορα χρώματα. Μετά το 1915, οι νύφες άρχισαν να φορούν λευκό νυφικό με πέπλο και περιδέραιο από χρυσά φλουριά.

Η υφαντή πετσέτα, γνωστή και ως μακραμάς ή μαχραμάς, ήταν ένα ορθογώνιο υφαντό, σε διάφορα μήκη και σχέδια, που απέλγη σε κρόσσια ή φούντες. Οι πετσέτες, ανθεκτικές και ανεξίτηλες, είχαν διάφορες οικιακές χρήσεις, πρακτικές, διακοσμητικές και τελετουργικές. Οι παντρεμένες γυναίκες την έβαζαν ως κεφαλόδεσμο, ενώ οι άντρες στερέωναν την πετσέτα, δώρο της καλής τους, στο ζωνάρι τους.

Τσεβρές ονομαζόταν το ορθογώνιο υφαντό από λεπτό λινό, λινόμέταξο ή μεταξωτό, με βαρύτιμο μεταξωτό κέντημα, το οποίο είχε ως διακριτικά χρυσοκλωστή και ασημοκλωστή. Τσεβρέδες από λεπτό μετάξι χρησιμοποιούσαν και για το νυφικό κεφαλόδεσμο.

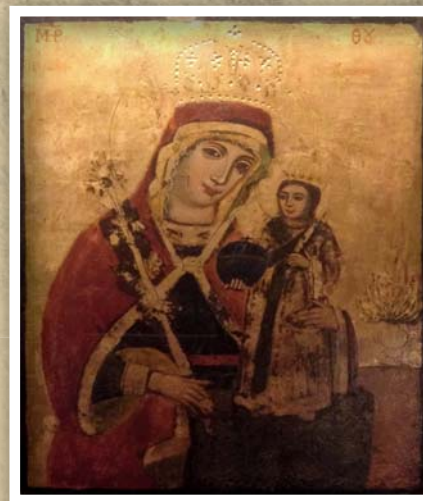
Τα ιερά κειμήλια...

Ευαγγελισμός της Θεοτόκου
της Αναστασίας Κουλουμπή από το Κορδελιό

Άγιος Στυλιανός
της Αναστασίας - Ελένης Ιορδανίδου από την Πάφρα

«Ρόδο το Αμάραντον»
της Αγγελικής Κιουζέ - Πεζά από τα Βουρλά

Ξύλινος σταυρός
της Αναστασίας - Ελένης Ιορδανίδου από την Πάφρα

Οι Μικρασιάτες, στις πατρίδες τους, ζούσαν ανάμεσα σε λείψανα αγίων και νεομαρτύρων και στα σπίτια τους διαφύλατταν θαυματουργές εικόνες. Με θυσία και ταλαιπωρίες έφεραν από την πατρίδα τα ιερά τους κειμήλια, αφήνοντας πίσω όλα τα άλλα υπάρχοντά τους....

«Μέσα στα στήθη μου είχα κρύψει μια εικόνα του σπιτιού»
(Μαρτυρία Αντωνίας Χατζησεφάνου από τα Μουγλά Ιωνίας, «Η Έξοδος», τ. Α, Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, σ. 213)

«...Κάναμε ντέγκια (δέματα) τα πράγματά μας. Μαζέψαμε τα κόκαλα των γονέων μας από τα μνήματα. Στου προφήτη Ηλία την εκκλησία μας απ' έξω ανοίξαμε ένα λάκκο. Βάλαμε εκεί τα κόκαλα. Στον ίδιο λάκκο βάλαμε και τις παλιές εικόνες από τις εκκλησίες. Εκεί βάλανε οι δημογέροντες και τέσσερα μπουκάλια, όπου μέσα σε χαρτιά γράψανε την ιστορία του χωριού, τη χρονιά που έγινε η Ανταλλαγή και κάτι τέτοια. Βουλώσανε τα μπουκάλια και τα βάλανε στο λάκκο. Από πάνω ρίξανε χώμα. Το γυαλί, βλέπεις, δεν λιώνει. Όσα χρόνια κι αν περάσουν, άμα σκάψεις το λάκκο, βρίσκεις τα μπουκάλια, τα ξεβουλώνεις και διαβάζεις την ιστορία του χωριού ...

Κλαίγοντας κοινωνήσαμε στην εκκλησία.
Ο παπάς έλεγε : «Δεύτε τελευταίον ασπασμόν....» Σαν ετοιμοθάνατοι ήμασταν, φεύγοντας απ' το χωριό δεν ξέραμε αν θα ζήσουμε ή όχι φτάνοντας στην Ελλάδα ...»
(Μαρτυρία Ελισσάβετ Ξηροσυλίδου από τα Σίλατα Νεαπόλεως Καισαρείας, «Η Έξοδος, τ.Β, Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, σ. 180)

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία περιλαμβάνει ένα μωσαϊκό πληθυσμών. Από τα μέσα του 19ου αιώνα τα μιλέτ, οι εθνοθρησκευτικές κοινότητες, αποτελούν τη βασική διοικητική μονάδα της αυτοκρατορίας.

Κεφαλή του ορθόδοξου μιλέτ είναι ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Το Πατριαρχείο, με την ισχυρή παρουσία λαϊκών, ρυθμίζει την εκπαίδευση, την κοινοτική διοίκηση, τις οικονομικές υποχρεώσεις των ορθοδόξων.

Οι τοπικές κοινότητες είναι οργανωμένες με κέντρο τον ενοριακό ναό και τον ιερέα και είναι ενταγμένες στην εκκλησιαστική δομή.

Ανώτερη τοπική αρχή είναι ο μητροπολίτης, πλαισιωμένος από συμβούλιο εκλεγμένων λαϊκών.

Οι ορθόδοξοι αποκτούν την ιδιότητα του Οθωμανού υπηκόου, εφόσον εντάσσονται στην εκκλησία μέσω μιας τοπικής κοινότητας. Έτσι, οθωμανικό διοικητικό σύστημα και εκκλησιαστική δομή σε μεγάλο βαθμό ταυτίζονται.

Η Επανάσταση των Νεότουρκων (1908) επιχειρεί να εισαγάγει ένα κοινό διοικητικό σύστημα καταργώντας τα μιλέτ.

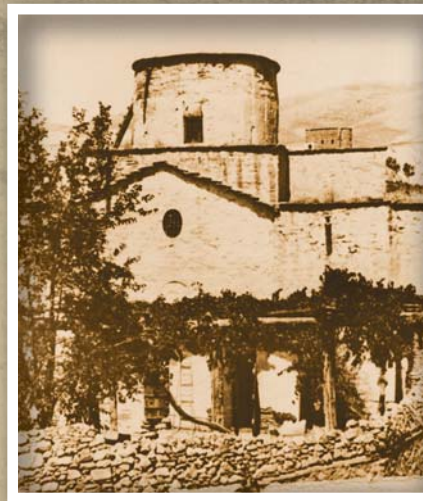
Η Ορθοδοξία για αιώνες ενοποιεί ποικίλους πληθυσμούς διάσπαρτους σε όλη την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Οι επαναστάσεις των Βαλκανικών λαών προξενούν ρήγματα στο μιλέτ των ορθοδόξων, που σταδιακά ταυτίζεται με τον ελληνισμό. Βαθμιαία, οι τοπικές εξουσίες του μιλέτ των ορθοδόξων γίνονται φορείς της ελληνικής εθνικής ιδεολογίας.

Πολλοί αρχιερείς αναδεικνύονται σε εθνικούς ηγέτες. Χαρακτηριστική περίπτωση ο μητροπολίτης Τραπεζούντας Χρύσανθος, ηγέτης του ποντιακού ελληνισμού.

Μαλακοπή, πανηγύρι τη Δευτέρα του Πάσχα

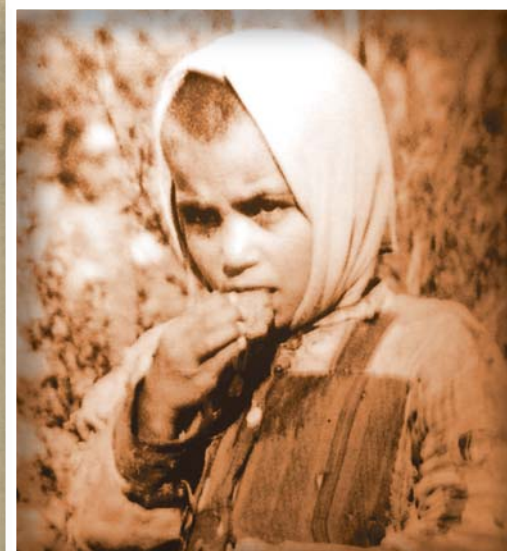
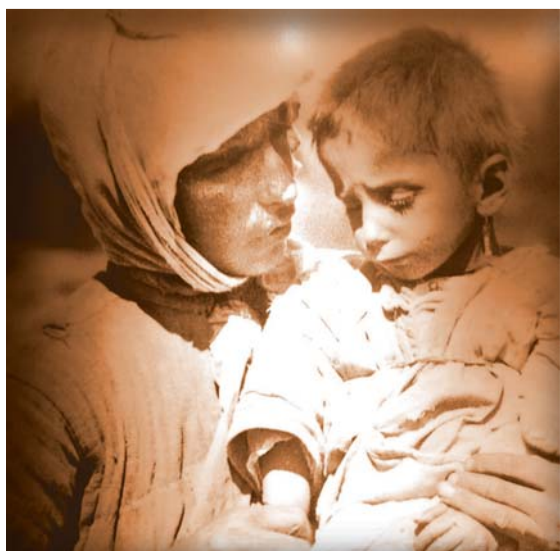

Σίλλα, Ναός Ταξιαρχών

Ο μητροπολίτης Τραπεζούντας Χρύσανθος σε συνάντηση με Αρμένιους αξιωματούχους στον Καύκασο

Οι εκτοπισμοί

Από το 1908 την εξουσία του οθωμανικού κράτους καταλαμβάνει το κίνημα των Νεότουρκων. Η επανάσταση γίνεται δεκτή με ενθουσιασμό από τις εθνότητες της αυτοκρατορίας, σύντομα όμως οι ελπίδες διαψεύδονται. Αμέσως μετά την κατάληψη της εξουσίας, οι Νεότουρκοι εφαρμόζουν πολιτική βίαιου εκτουρκισμού των μη μουσουλμανικών πληθυσμών. Από την πολιτική αυτή πλήττονται κυρίως Έλληνες και Αρμένιοι.

Η κυβέρνηση των Νεότουρκων στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο τάσσεται στο πλευρό της Γερμανίας. Με το πρόσχημα του πολέμου οι εκτοπισμοί Αρμενίων και Ελλήνων γρήγορα λαμβάνουν χαρακτήρα οργανωμένο και συστηματικό. Σκοπός των διώξεων ήταν η δημιουργία ενός ενιαίου και ομοιογενούς τουρκικού έθνους. Οικονομικός αποκλεισμός, κατάργηση των

προνομίων, τρομοκρατία, δολοφονίες, επιστράτευση σε τάγματα εργασίας (αμελέ ταμπουρού) συμπληρώνουν τις διώξεις.

Από το 1914 ελληνικοί πληθυσμοί της Θράκης και της Δυτικής Μικράς Ασίας εκτοπίζονται συστηματικά. Το 1915 με το διάταγμα «Περί μετοικεσίας» θεσμοθετούνται οι εκτοπισμοί πληθυσμών για λόγους «εθνικής ασφάλειας». Την ίδια περίοδο οι εκτοπισμοί αρμενικών πληθυσμών βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη. Από το 1916 πυκνώνουν οι εκτοπισμοί των ελληνικών πληθυσμών του Πόντου. Πολλοί εκτοπισμένοι χάνουν τη ζωή τους λόγω των κακουχιών.

Υπολογίζεται ότι από το 1914 μέχρι και μετά την καταστροφή εκτοπίστηκαν πολλές εκατοντάδες χιλιάδες Ελλήνων και Αρμενίων.

Η προσφυγιά

Τα μέλη της οικογένειας Κούρτη που κατόρθωσαν να διαφύγουν.
Όρθιοι: Κωνσταντίνος, Στυλιανή, Λυγερή. Καθιστοί: Θεόδωρος (πατέρας),
Μαρία (μητέρα), Ηρακλής. Στη φωτογραφία εικονίζεται και ο μικρός
Λευτέρης, ψυχογιός της οικογένειας.

Ο κύριος όγκος των προσφύγων, περίπου 1.000.000 άνθρωποι, φτάνει καταδιωκόμενος στην Ελλάδα αμέσως μετά την καταστροφή, το Σεπτέμβριο του 1922.

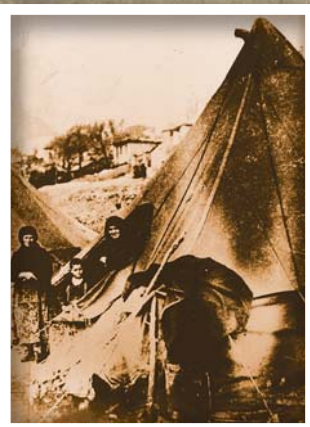
Οι γυναίκες και τα παιδιά υπερτερούν στον προσφυγικό πληθυσμό λόγω των πολεμικών συγκρούσεων. Η τύχη πολλών χιλιάδων Μικρασιατών που χάθηκαν μετά τις 12 Αυγούστου 1922 δεν εξακριβώθηκε ποτέ. Τα δελτία αναζητήσεων του Ερυθρού Σταυρού θα υπενθυμίζουν την τραγωδία των αγνοουμένων για πολλές δεκαετίες. Με την υπογραφή της σχετικής σύμβασης, στις 30 Ιανουαρίου του 1923, ακολουθεί η ανταλλαγή των 190.000 χριστιανών που έχουν απομείνει στην κεντρική Μικρά Ασία, στον Πόντο και την Ανατολική Θράκη με τους 350.000 μουσουλμάνους της Ελλάδας.

Οι πληθυσμοί της κεντρικής Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης εγκαταλείπουν τις εστίες τους με την απάνθρωπη ανταλλαγή. Οι μαρτυρίες των ανταλλαξίμων επαναλαμβάνουν τις ίδιες σπαρακτικές αφηγήσεις: η ανακοίνωση της ανταλλαγής, ο αποχαιρετισμός των νεκρών, η περισυλλογή των ιερών εικόνων, η τελευταία λειτουργία στην εκκλησία, η αβεβαιότητα για το μέλλον.

Στον Πόντο η ανταλλαγή δεν γίνεται δεκτή αδιαμαρτύρητα. Πολλές κοινότητες Ποντίων, κυρίως της ενδοχώρας, προβάλλουν ένοπλη αντίσταση καταφεύγοντας στον Καύκασο ελπίζοντας ότι θα επιστρέψουν σύντομα.

Μεταξύ των ανταλλαξίμων που φτάνουν στην Ελλάδα περιλαμβάνονται και πολλές χιλιάδες Αρμενίων.

Η εγκατάσταση

Οι πρώτες σκηνές στον καταυλισμό

Προσφυγόπουλα σε κοινόχρηστα λουτρά

Προσφυγικός συνοικισμός Ν. Φιλαδέλφεια

Το ελληνικό κράτος πολύ σύντομα καλείται να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της στέγασης των προσφύγων. Στις 3-11-1922 ιδρύεται το Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων. Παρά τις αρχικές επιφυλάξεις, πρόσφυγες εγκαθίστανται και σε αστικές περιοχές. Δημιουργούνται 27.500 κατοικίες σε 118 συνοικισμούς. Οι προσφυγικοί οικισμοί χωροθετούνται σε έρημες εκτάσεις ή στις παρυφές των πόλεων. Πολλοί πρόσφυγες από αστικές περιοχές της Μικράς Ασίας αναγκάζονται να εγκατασταθούν σε αγροτικές περιοχές και να γίνουν αγρότες.

Είναι αναμφισβήτητο ότι η παρουσία των προσφύγων έδωσε αποφασιστική ώθηση στην αγροτική μεταρρύθμιση και στην εκβιομηχάνιση της Ελλάδας. Σημαντική είναι και η συνεισφορά τους στην ενίσχυση της εθνικής ομοιογένειας, στην πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία, στον πολιτισμό της καθημερινής ζωής.

Το 1927 κατοικήθηκε για πρώτη φορά ο προσφυγικός συνοικισμός της Νέας Φιλαδέλφειας, ανατολικά και δυτικά του καρόδρομου που οδηγούσε στα Βασιλικά Ανάκτορα του Τατοΐου και ανάμεσα στους ποταμούς Κηφισό, Ποδονίφη και Γιαμπουρλά, όπως οριοθετείται.

Η περιοχή, μέχρι το Σεπτέμβριο του 1927, λεγόταν Ποδονίφτης, από το ομώνυμο ρεύμα που το διαρρέει. Τότε εγκαταστάθηκαν εκεί

Μικρασιάτες πρόσφυγες από τα προσφυγικά των Αμπελοκήπων (μετά από μεγάλη πυρκαγιά που κατέστρεψε τις παράγκες όπου έμεναν), σε καινούργια διαμερίσματα που κτίστηκαν εκεί και τους παραχωρήθηκαν. Το κτίσιμο του συνοικισμού ξεκίνησε το 1923, βάσει σχεδίου αγγλικής κωμόπολης, και ολοκληρώθηκε σε τρία χρόνια. Τα σπίτια ήταν με κεραμοσκεπές και μικρό κήπο το καθένα. Τα πρώτα χρόνια δεν υπήρχαν ρεύμα, ύδρευση, σχολεία, δρόμοι, πλατείες, συγκοινωνία. Ο συνοικισμός χτίστηκε από το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας, σε απαλλοτριωμένη έκταση που ανήκε στον Πανάγιο Τάφο, επονομαζόμενη Δονοράδες. Μέχρι την εγκατάσταση των προσφύγων η περιοχή ήταν καταπράσινη, με αμπελώνες και ελαιώνες, πολλές μικρές αγροικίες και ένα μικρό χωριό με 120 κατοίκους το 1920.

Στην απογραφή του 1928, εμφανίστηκε ως χωριό του Δήμου Αθηναίων, ενώ από το 1931 συνδέθηκε με την Αθήνα με γραμμή λεωφορείου.

Το 1932 πήρε το όνομα Νέα Φιλαδέλφεια από το δικηγόρο, τότε υπουργό, βουλευτή Π. Διαμαντόπουλο, εξέχοντα πρόσφυγα από τη Φιλαδέλφεια της Μικράς Ασίας.

Η ανταλλαγή περιουσία

Η Σύμβαση του 1923 περί Ανταλλαγής Χριστιανικών και Μουσουλμανικών πληθυσμών προβλέπει και την ανταλλαγή περιουσιών. Αρμόδια για την εκτίμηση και την εκκαθάριση των περιουσιών ορίζεται η Μικτή Επιτροπή, αποτελούμενη από έντεκα μέλη, τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκους και τρεις εκπροσώπους της Κοινωνίας των Εθνών. Ορίζονται και κατά τόπους υποεπιτροπές. Όσοι δικαιούνται αποζημίωση καταθέτουν «Δήλωσιν Εκκαθαρίσεως» σε επιτροπές που συγκροτούνται με βάση τις κοινότητες που υπήρχαν στη Μικρά Ασία. Οι επιτροπές αυτές εκτιμούν την περιουσία του ενδιαφερόμενου.

Η σύμβαση αφορά το σύνολο των πληθυσμών που μετακινήθηκαν από το 1912, όχι μόνο όσους έμελλε να ανταλλαχθούν. Σύμφωνα με τους όρους της, οι προσφυγές πρέπει να αποζημιωθούν για τις περιουσίες τους «με περιουσίαν ίσης αξίας και της αυτής φύσεως».

Οι περιουσίες των Μουσουλμάνων της Ελλάδας είναι κατά πολύ μικρότερες από εκείνες των Ελλήνων της Μικράς Ασίας. Με βάση τη Σύμβαση, το τουρκικό κράτος οφείλει να καταβάλει αποζημίωση για τη διαφορά που προκύπτει. Ωστόσο, το ζήτημα της εκκαθάρισης προσκρούει στις αντιτιθέμενες απόψεις μεταξύ των δύο χωρών. Διαφωνούν τόσο για τα οφειλόμενα ποσά όσο και για τους τελικούς δικαιούχους τους. Διμερείς συμφωνίες που συνάπτονται το 1925 και το 1926 για την επίλυση του θέματος δεν εφαρμόζονται μερικώς.

Τον Ιούνιο του 1930 υπογράφεται το Ελληνοτουρκικό Οικονομικό Σύμφωνο, στο πλαίσιο της Ελληνοτουρκικής Συνθήκης Φιλίας, Ουδετερότητας και Διαιτησίας.

Με αυτό αποφασίζεται ο συμψηφισμός των απαιτήσεων των δύο κρατών, ανεξάρτητα από το ύψος των περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν στις δύο χώρες.

Η συμφωνία αυτή καταγγέλλεται από τον προσφυγικό κόσμο. Οι σχέσεις του με την παράταξη του Βενιζέλου διαρρηγνύονται. Οι προσφυγικοί πληθυσμοί γίνονται μάρτυρες της τελευταίας διπλωματικής πράξης του δράματος της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Τα πρόσωπα

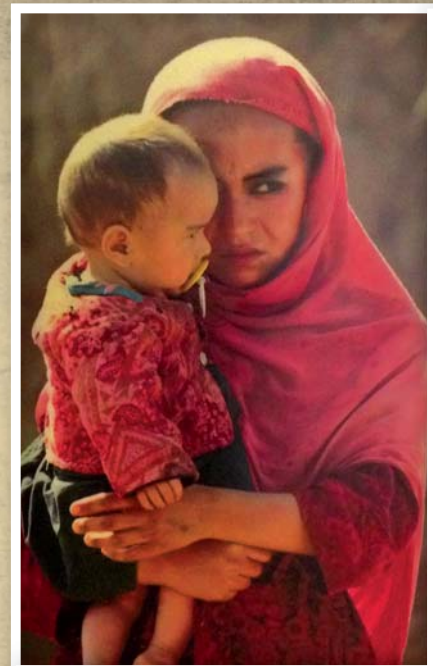
Η ιστορία της Μικράς Ασίας δεν είναι μόνο τα στρατιωτικά και τα διπλωματικά γεγονότα, η δράση των ιστορικών προσωπικοτήτων.

Είναι η καταγραφή της μνήμης των ανθρώπων, των οικογενειών, των μικρασιατικών κοινοτήτων.

Στην έκθεση αυτή έχουν το λόγο οι σιωπηλοί πρωταγωνιστές, οι απλοί άνθρωποι που βίωσαν τα γεγονότα.

Προσφυγιά σήμερα...

Πηγές:

Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, Πολεμικό Μουσείο, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Μουσείο Μπενάκη, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, Αρχείο «Βόσπορις», Κέντρο Ποντιακών Μελετών «Πορεία στο Χρόνο» Γ. Κακάτσος, «Ψωριάδειον» Πολιτιστικό Κέντρο Ποντιακού Ελληνισμού

ΔΗΜΟΣ
ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ - ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΦΙΛΙΩ ΧΑΪΔΕΜΕΝΟΥ

Λ. ΔΕΚΕΛΕΙΑΣ 152 & ΑΤΤΑΛΕΙΑΣ 2, Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΛΕΙΑ, Τ.Κ. 143 42

Τηλ.: 213 2049155 - 156 - 137 | ppied@dimosfx.gr | www.ppied-museumfx.gr